

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ФАКУЛЬТЕТ СХІДНОЇ І СЛОВ'ЯНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ

Кафедра китайської філології

Курсова робота з китайської філології

на тему:

**ПЕРЕКЛАДАЦЬКІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ ГРИ СЛІВ З
КИТАЙСЬКОЇ МОВИ УКРАЇНСЬКОЮ**

Студентки групи кит08-21

факультету східної і слов'янської філології

денної форми навчання

Освітньої програми

Китайська мова і література та переклад,

західноєвропейська мова

Спеціальності 035 Філологія

Спеціалізації 035.065 Східні мови

та літератури (переклад включно),

перша - китайська

Молчанової Софії Костянтинівни

Науковий керівник:

викл. Самаркіна А.О.

Національна шкала _____

Кількість балів _____

Оцінка ЄКТС _____

Київ – 2023

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ ГРИ СЛІВ У СУЧАСНІЙ КИТАЙСЬКІЙ ЛІНГВІСТИЦІ.....	5
1.1 Актуалізація проблеми вивчення гри слів у сучасній китайській лінгвістиці.....	5
1.2 Основні типи та характеристики гри слів	9
Висновки до розділу 1	15
РОЗДІЛ 2 ПЕРЕКЛАДАЦЬКІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ ГРИ СЛІВ З КИТАЙСЬКОЇ МОВИ УКРАЇНСЬКОЮ.....	17
2.1 Типи перекладацьких трансформацій.....	17
2.2 Практична сторона використання гри слів у китайській мові.....	25
Висновки до розділу 2.....	29
ВИСНОВКИ.....	30
论文摘要.....	31
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	32

ВСТУП

Курсова робота присвячена вивченню використання перекладацьких трансформацій при перекладі гри слів з китайської мови українською. Сучасна китайська лінгвістика продовжує досліджувати гру слів у сучасній китайській лінгвістиці.

Гра слів — це одне з найскладніших лінгвістичних явищ, переклад якого передбачає виникнення труднощів як для стилістики загалом, так і для стилістики окремих мов. Перекладачеві не завжди вдається зберегти мовну форму, зміст і комічний ефект, а повна еквівалентність між одиницями мов, є явищем досить рідкісним. Навіть тоді, коли слово мови оригіналу та слово мови перекладу збігаються за своїм значенням, виникають значні розбіжності між частотою вживання гри слів, її етимології, стилістичній забарвленості тексту та словотворчих можливостях мов.

Актуальність теми роботи полягає в її спрямованості на вивчення гри слів у сучасній китайській лінгвістиці та способів її адекватного перекладу з використанням найбільш точних еквівалентних одиниць перекладу. Актуальність теми дослідження підсилюється ще й необхідністю розроблення нового підходу до визначення гри слів у сучасній китайській мові.

Метою роботи є виявлення перекладацьких трансформацій під час перекладу гри слів з китайської мови українською.

Поставлена мета передбачає вирішення таких **завдань**:

- уточнити визначення гри слів у працях вітчизняних та зарубіжних учених;
- визначити основні типи та особливості гри слів у сучасній китайській лінгвістиці;
- розглянути особливості перекладу китайської гри слів;
- проаналізувати різні перекладацькі трансформації при перекладі гри слів з китайської мови українською;

Об'єкт дослідження – гра слів у сучасній китайській лінгвістиці.

Предмет дослідження – перекладацькі трансформації при перекладі гри слів з китайської мови українською.

Фактичний матеріал роботи становлять ієрогліфи, фразеологізми, речення, жарти, вірші, рекламні тексти, каламбури, словники, книги та наукові статті.

Специфіка теми, завдань і матеріалу роботи зумовили комплексний підхід до вибору **методів і прийомів** дослідження, як загальнонаукові методи (індукція та дедукція, аналіз та синтез), описовий метод, що включає в себе опис рекламних текстів, віршів та жартів, їх особливостей, порівняльний аналіз перекладу та оригіналу, що включає в себе порівняння структури і способів вираження граматичних категорій в текстах, написаних китайською та українською мовами, а також метод узагальнення та аналізу одержаних даних після проведення дослідження.

Наукова новизна полягає у тому, що в роботі вперше здійснюється комплексний аналіз способів перекладу китайської гри слів. Виявлено найтипівіші перекладацькі трансформації, застосовані у процесі перекладу гри слів з китайської мови українською, які відкривають перспективи для подібних досліджень.

Практичне значення одержаних результатів надає в майбутньому можливість адекватно та вдало перекладати китайську гру слів, застосовувати на практиці різні перекладацькі трансформації. Також стане в нагоді під час укладання методичних матеріалів до навчальних дисциплін: “Китайська мова”, “Теорія та практика перекладу китайської мови”, що призначені для студентів-лінгвістів, при написанні курсової та дипломної робіт, а також у професійній діяльності перекладачів.

Курсова робота складається зі вступу, двох розділів, висновків до кожного розділу, загального висновку та списку використаної літератури. Загальний обсяг роботи – 35 сторінок, використаних джерел – 32.

РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ ГРИ СЛІВ У СУЧАСНІЙ КИТАЙСЬКІЙ ЛІНГВІСТИЦІ

1.1 Актуалізація проблеми вивчення гри слів у сучасній китайській лінгвістиці

У сучасній китайській лінгвістиці вивчення гри слів отримало значний розгляд за останні десятиліття, було створено декілька теорій, що пояснюють роль гри слів у китайській мові та їхню важливість для розуміння культурної і соціальної ситуації Китаю. Однак, незважаючи на значний прогрес у вивченні гри слів у китайській мові, ще існують проблеми, що потребують подальшого детального вивчення.

Зважаючи на широку контекстуальність гри слів, спершу варто звернутись до визначення поняття “гра” як такого. Гра – це діяльність, що здійснюється за певними правилами, у певному просторі й певному відрізку часу. Практично з самого свого виникнення, гра виступає як форма навчання й спосіб відтворення реальних практичних ситуацій з метою їх освоєння. Також вона є інструментом для формування рис характеру, якостей, звичок та навичок, що є необхідними для розвитку здібностей.

Таким чином, гра постійно присутня на кожному етапі життя людини. Мовна гра ж є як фіксованою певними правилами діяльністю, так і творчою, що виходить за рамки цих правил. Фіксованими певними правилами “мовної гри” є:

- 1) наявність учасників гри — виробника та одержувача мови;
- 2) наявність ігрового матеріалу (у даному випадку — наявність тропонімічних мовних засобів, які використовуються мовцем для того, щоб краще донести логічну й емоційну інформацію для тих, хто її сприймає);
- 3) наявність умов гри;
- 4) знайомство учасників з умовами гри.

У 60-90 роки 20 століття, мовну гру розглядали виключно у межах лексичного мовного рівня, перш за все як “каламбур”. Таке вузьке розуміння багатозарового явища відображене у більшості лінгвістичних словників. Проте, сучасні мовознавці

зауважують, що поняття “мовна гра” значно ширше за поняття “каламбур”, особливо у контексті китайської лінгвістики. Мовна гра — це свідоме відхилення від літературних норм та порушення стереотипів, що породжує інші засоби вираження певного змісту й об’єктивує новий зміст при збереженні чи зміні старої форми.

Уважається, що вперше термін “мовна гра” у науковому контексті був ужитий австрійським філософом Л.Вітгенштейном, що дав йому визначення як особливий спосіб маніпулювання мовою, що складається з “мови та дій, з якими вона переплітається” (Л.Вітгенштейн, 1995, с.89). Дослідники пов’язують мовну гру з таким поняттям як “експресивність”, адже експресивність є зображально-виразною якістю мовлення. Граючи з формою мовлення, мовець має на меті підсилити свою виразність або ж створити комічний ефект, що сприяє створенню нових слів, тим самим збагачуючи мову. Саме використання переносного значення слова допомагає досягнути образності та експресивності. Також, переносне значення вирізняється тим, що виникає внаслідок незвичної предметної віднесеності слова, що викликана необхідністю дати певну характеристику предмету, а не просто номінувати його.

Ще одним додатковим фактором виступає те, що на відміну від будь-якої гри, причина виникнення чогось смішного, зазвичай, залежить від індивідуального світогляду та сприйняття людини. У мовній грі основною точкою опори для гумору є “тезаурус” кожної людини. Більшість теорій у спробах дослідити, чому виникає щось смішне, доходять висновку, що комічний ефект виникає через невідповідність очікування та реального результату. У таких випадках виникає “двоплановість”, або навіть “багатоплановість”, що залежить від індивідуального “тезаурусу” і саме тому не всім зрозуміла.

Гра слів — це “використання звукової, лексичної, граматичної форми мовних одиниць (слів, їхніх окремих значень і частин, фразеологічних одиниць, синтаксичних конструкцій та ін.) для створення певних фонетико- і семантико-стилістичних явищ, що ґрунтується на зіставленні й переосмисленні — “обіграванні” різних значень або вживань (сми́слів) та синтаксичних функцій близькозвучних або однозвучних одиниць” (Тараненко, 1997)

На думку більшості дослідників, гра слів є одним з найскладніших лінгвістичних явищ, адже складність виникає як для стилістики загалом і стилістики окремих мов, а й також для теорії та практики перекладу. Окрім наведеного вище, варто зауважити, що проблеми перекладу гри слів зумовлені не тільки різницею між системами української та китайської мов, а й культурними явищами та традиціями, що є притаманними для країн. На відміну від української мови, китайська не має алфавіту, у ній відсутні відміни й відмінювання, а кожен ієрогліф уже містить в собі значення певного слова, а інколи й цілої фрази. Переклад ускладнює й те, що більшість китайських слів мають кілька значень, що можуть змінюватись в залежності від контексту. Оскільки китайська мова є тоновою, то й в залежності від зміни тонів змінюється зміст слова. Таке явище називається омонімією і також має місце при дослідженні гри слів у китайській лінгвістиці.

Як вже було зазначено вище, зважаючи на багат шаровість явища “гри слів”, існують складнощі у його перекладі. Переклад гри слів зазвичай призводить до виникнення певних труднощів, оскільки абсолютна тотожність між одиницями різних мов є надзвичайно винятковим явищем. Саме тому у багатьох випадках складно зберегти мовну форму, зміст та ефект комічності. Навіть тоді, коли слово мови перекладу збігається за значенням зі словом мови оригіналу, можна помітити чималі розходження у словотворчих можливостях мов, частоти вживання гри слів, стилістичній забарвленості тексту, а також етимології гри слів.

Для відтворення гри слів найчастіше використовуються такі перекладацькі трансформації як опущення, компенсація і калька. При опущенні гра слів не зберігається в перекладі. При калькуванні її передають дослівно по частинах, копіюючи при цьому конструкцію вихідної мови. При компенсації передбачається заміна місця відтворення гри слів у тексті перекладу або заміна одного з елементів гри слів вихідної мови еквівалентним елементом у мові перекладу. Найбільш детальну класифікацію засобів відтворення гри слів у перекладі розробив науковець Д. Делабастіта. Такі критерії, як ступінь збереження комунікативного ефекту, повнота відтворення змісту і форми мовної гри слугували основою для цієї класифікації.

У своїй праці Д. Делабастіта дає таке визначення терміну: “Гра слів — це загальна назва для різноманітних текстових явищ, у яких використовуються структурні особливості мови (мов), для того, щоб спричинити комунікативно значуще протистояння двох (або більше) лінгвістичних структур з більш-менш схожими або більш-менш різними значеннями” (Delabastita, 2005, с.128)

Відповідно до класифікації Д. Делабастіта є вісім способів передачі гри слів (Delabastita, 2005, с.135-145с), а саме:

- 1) пошук еквівалента — передача мовної гри вихідної мови іншим каламбуром у мові перекладу за допомогою формально близького еквівалента. При цьому способі перекладу втрачаються форма і зміст, але зберігається комунікативний ефект;
- 2) описовий переклад — переклад словосполучення фразою із втратою комічного ефекту, форми, але зі збереженням змісту;
- 3) заміна — мовна гра замінюється на іншу стилістичну фігуру, наприклад, на лексичний повтор або іронію з метою досягнення такого ж комунікативного впливу на адресата. Тут відбуваються певні втрати з боку змісту і форми;
- 4) опущення — фрагменти тексту з мовною грою не перекладаються. Іноді цей прийом супроводжується перекладацьким коментарем на кшталт «неперекладна гра слів»;
- 5) калькування — поморфемне чи послівне відтворення. Використання цього способу перекладу веде до збереження змісту і форми. Можливо зберегти і комічний ефект, підбравши відповідні мовні засоби;
- 6) компенсація — підбір нового еквівалента на інших підставах, який дозволив би зберегти мовну гру в перекладі, тим самим зберегти комунікативний ефект;
- 7) додавання — конструювання нової мовної гри з метою створення комічного ефекту. Утворення нового каламбуру з таким же змістом засобами мови перекладу дозволяє зберегти комічний ефект, але тут виникає небезпека недотримання авторського стилю;
- 8) перекладацький коментар — введення додаткової інформації в посторінкових виносках, передмовах до перекладу або затекстового коментаря в кінці книги. Тут вдається передати зміст, досягнувши майже ідентичного комунікативного ефекту. Проте

застосування перекладацького коментаря спричинює розширення обсягу тексту перекладу;

Проблема складності визначення та дослідження гри слів зумовлена й її складною багат шаровою структурою, що містить багато різноманітних елементів, адже гра слів, як функціональна одиниця, може реалізовуватись на різних рівнях, а разом з тим й у текстах з різноманітним функціональним спрямуванням. Це засвідчує широту та різнохарактерність функціонального спектру цього явища, а звідси вже й з'являється складність його класифікації як стилістичної реалії, що має чітко визначені межі.

Варто зазначити, що гра слів може виконувати різні функції у різних типах текстів. Наприклад, у гумористичних оповіданнях та жартах вона може бути використана тільки для розваги, без жодних образливих або критичних мотивів. Однак у деяких випадках гра слів може бути використана як засіб критики, допомагаючи виразити негативну оцінку. У текстах реклами вона також має особливі властивості – здатність привернути увагу глядача до референта реклами та її тексту й підвищення здатності запам'ятовування отриманої інформації.

1.2 Основні типи та характеристики гри слів

У сучасній китайській лінгвістиці гру слів визначають як багат шарове та широке явище з різнохарактерним функціональним спрямуванням. Саме тому існує нагальна потреба класифікації основних типів та визначення характеристик гри слів. Незважаючи на те, що вивченням гри слів активно займались останні десятиліття, усе ж існують проблеми та дискусії у питанні визначення основних типів гри слів.

За класифікацією Д. Делебастіта існує 4 основні типи гри слів: омоніми, омофони, омографи та пароніми.

Омоніми – це слова, що мають однакове звучання, проте різне значення незалежно від ієрогліфічного написання. Оскільки тони в китайській мові вважаються невід'ємною частиною фонетичної оболонки слова або морфеми й виконує смислорозрізнявальну функцію, то під однаковим звучанням треба розуміти не

тільки однаковий склад фонем, а й один й той самий етимологічний тон. Варто зазначити, що у китайській мові омонімія притаманна не лише односкладовим, а й двоскладовим та навіть трискладовим словам. Також, більшість омонімів китайської мови є графічно диференційованими, тобто мають різне написання.

У лінгвістичній літературі зазвичай виділяють такі шляхи виникнення омонімів — джерела омонімії:

- 1) фонетичні зміни;
- 2) словотворення та інші морфологічні процеси;
- 3) запозичення слів;
- 4) розпад полісемії;

У китайській лінгвістиці вони також розглядаються як джерела омонімії, проте, окрім названих, можна зазначити й інші, що є притаманними для власне китайської мови. До таких джерел відносять односкладову лексику давньокитайської мови, а також діалектну лексику, що використовується у літературній мові.

На практиці, омоніми нерідко спричиняють плутаницю в перекладі, ускладнюють комунікативні процеси та процес досконалого оволодіння китайською мовою. Оскільки китайська культура мовлення у деякій мірі перетворилась на етнічну культуру, то знання й розуміння такого явища як омонімія допоможе надати більш точної відповідності як письмовому, так і усному перекладу, адже саме омонімія, що глибоко вкоренилася у свідомості китайців, зумовила появу гри слів та асоціацій, що поступово стали невід’ємною частиною китайської культури та традицій.

Так, відомим є факт, що у Китаї існує “культ їжі”, що також має свій вплив на мову народу. Наприклад, на новий рік китайці зазвичай пригощаються стравою, яку вони називають 年糕 *niángāo*, що дослівно перекладається як “новорічний пиріг”. Причина, чому саме ця страва є важливим елементом для новорічної святкової вечері є доволі простою: її назва звучить так само як і відомий вислів 年年高升 *niánniángāoshēng*, який дослівно можна перекласти як “з кожним роком усе вище й вище”. Таким чином, приготування й куштування цієї страви стало своєрідним символічним побажанням собі зростання та процвітання у прийдешньому році.

Отже, китайська мова є однією з найомонімічніших мов у світі. Саме тому актуальною проблемою для сучасної китайської лінгвістики є існування конфлікту омонімів, що призводить до проблеми не тільки у розумінні значення, а й у присвоєнні конкретних контекстуальних значень слову, що можна зустріти у мовленні. Проте, при дослідженні гри слів та розгляді питання “конфлікту омонімів”, можна помітити, що в більшості омогруп слова відносяться до різних частин мови та лексичних пластів. Саме тому, коли труднощі виникають, вони вирішуються за допомогою контексту.

Омофони, або фонетичні омоніми — це слова, що мають однакове звучання, проте не збігаються за написанням. Омофони також класифікують як стилістичну фігуру, що замінює оригінальну форму звукової одиниці на одиницю омофонічну або іншу, близьку за звучанням, з чого можна дійти висновку, що омофони є свого роду метонімією, заснованою на ефектах фонетичного порівняння.

Омофонія включає різні лінгвістичні явища, що створюють особливий ефект через метонімію, засновану на ефектах фонетичної релятивності та виражають певне значення за допомогою фонетичних особливостей омоніма або близького звуку у процесі використання мови, тобто мовлення. Саме такий тип омонімії є найбільш поширеним у китайській мові.

Ідеями омофонії пронизана уся китайська культура, адже з нею пов'язано багато культурних традицій та обрядів, які й досі намагається наслідувати китайський народ. Так, з ієрогліфом 福 fú — щастя можна зустріти таку гру слів, що вже знайшла своє відображення в культурному контексті.

Наприклад, вирази 福到 fú dào — щастя прийшло та 福倒 fú dǎo — щастя перевернулось є омофонічними в китайській мові, тому в культурні цього народу існує традиція “перевертати” щастя, тобто на святкових вивісках або табличках ієрогліф буде написаний догори ногами. У такому вигляді його вішають для того, щоб щастя прийшло в будинок.

Існують й омофони, що несуть негативний відтінок у значенні. Найвідомішою такою грою слів є ієрогліф 四 sì, що з китайської перекладається як цифра чотири. Носії мови намагаються запобігати уживанню саме четвірки, адже вона звучить

майже так само як ієрогліф 死 sǐ , що перекладається як “смерть”. Окрім ієрогліфічного написання, єдиною відмінністю між ними є тони.

У китайській культурі також не є прийнятним подарунок у вигляді годинника або парасолі, адже ієрогліф 伞 sǎn — парасоля, за виключенням тону, звучить так само як слово 散 sǎn — розійтись. Словосполучення 送钟 sòngzhōng –подарувати годинник також означає “подарувати кінець”, оскільки є співзвучним з 送终 sòngzhōng.

Омографи — це слова, що мають абсолютно однакове написання, проте різне звучання на значення. З точки зору семантики, дослідники виділяють два типи омографів:

- 1) ті, у яких відрізняється читання та значення;
- 2) ті, що мають різне читання, проте однакове значення.

Більшість омографів відносяться до першого типу, як приклад можна навести ієрогліф 降. За читання jiàng його значення “упасти, упустити”, проте якщо читати його як xiáng, то перекладом буде “капітулювати”. Читання омографів другого типу залежить від того, у якому двоскладовому слові вони використовуються. Наприклад, ієрогліф 血 може мати такі читання як xiè та xiě. У слові 血雲 xièyún — синець, перший ієрогліф має читання xiè, у той час як у слові 吐血 tùxiě — плювати кров’ю його читання змінюється на xiě.

У сучасній китайській лінгвістиці дослідники виділяють такі 6 видів омографів:

- 1) Ті, що відрізняються за ініціалами:

Як приклад можна навести ієрогліф 系. За читання xì він буде перекладатись як “факультет” (中文系 zhōngwénxì – факультет китайської мови), а якщо читати його як jì, то його значення буде “зав’язувати, застібати” (系鞋带 jì xié dài — зав’язувати шнурки);

- 2)Ті, що відрізняються фіналями:

大 dà — великий та 大 dài — великий у назвах держав (наприклад, 大明国 dà míng guó перекладається як Велика Мінська імперія) ;

3) Ті, що відрізняються за тонами:

好 hǎo — добре, добрий та 好 hào — надавати перевагу, бути схильним до;

4) Ті, що відрізняються ініціалами та фіналями:

说 shuō — говорити та 说 shuì — знімати, звільняти (від чогось) ;

5) Ті, що відрізняються фіналями та тонами:

乐 lè — радість (наприклад: 快乐 kuàilè — радіти) та 乐 yuè — музика (音乐 yīnyuè — музика) ;

6) Ті, що відрізняються ініціалами та тонами:

传 chuán — передавати (наприклад: 传统 chuántǒng — традиція) та 传 zhuàn — повість, опис (自传 zìzhuàn — автобіографія);

Існує кілька причин виникнення омографів. Перша з них – це розпад багатозначності, яка вважається основною. Оскільки значення ієрогліфа постійно розширюється, то й значення багатозначного ієрогліфа також може виокремлюватись у окрему одиницю. Окрім відображення цього процесу шляхом видозміни на рівні ієрогліфа, тобто додавання семантичного або фонетичного показника, розпад полісемії може змінити й його читання.

Наприклад, спочатку ієрогліф 吐 tǔ мав значення “рвати, плювати” , проте згодом, у кожного значення з’явилося окреме власне читання: tù “рвати”, tǔ “плювати”. Також, може відрізнитись й читання запозиченого значення. Так, наприклад ієрогліф 几 jǐ у результаті спрощення отримав значення “кілька”, проте його читання й запозиченому значенні стало jǐ.

Друга причина — це фонетичні зміни. Зміна вимови відбувається нерівномірно, саме тому у окремих словах ієрогліф зберігає своє початкове читання. Такі омографи найчастіше зустрічаються у топонімах: 厦 читається як shà, проте у назві 厦门 xiàmén, його читання стає xià.

Третя причина полягає у різниці літературної мови веньянь та розмовної байхуа. Оскільки вимова слів була неоднаковою, це також спричинило появу омографів.

Наприклад, наразі у китайській мові існує два варіанти читання для таких ієрогліфів як 这 (zhè – zhèi) та 谁 (shuí – shéi), що прийшли з розмовної та літературної мов.

Пароніми — це слова, подібні за морфемним складом та звучанням, але відмінні за значенням. (Ю. І. Ковалів, 2007, с.152). У китайській мові пароніми можна визначити як пари слів, що збігаються за окремими морфемами (ієрогліфами) або за звучанням в окремому складі, проте мають різні значення. Пароніми не є тотожним поняттям з синонімами, оскільки вони не можуть замінювати одне одного у реченні, не спотворюючи при цьому його сенс. Можна виділити такі характерні особливості паронімів у китайській мові:

- Паронімічні пари є близькими за звучанням;
- Вони співпадають в окремих морфемах;
- Вони відрізняються за значенням;
- Вони мають різну лексичну сполучуваність;
- Семантика морфем є основою для розрізнення паронімів;

Більшість китайських слів утворюються шляхом складання двох коренів, тому, як вже було зазначено вище, пароніми співпадають в одному з них і відрізняються в іншому, як, наприклад, у парі слів зі значенням “навпаки”: 相反 xiāngfǎn та 反而 fǎn'ér. Перше слово використовується для констатації факту, наприклад:

…没有责怪我，相反，还给了我不少鼓励 Méiyǒu zéguài wǒ, xiāngfǎn, hái gěile wǒ bù shǎo gǔlì ... що можна перекласти як “не звинувачував, а навпаки надав мені чималу підтримку”.

Друге слово показує неочікуваний поворот подій у реченні:

他不但没生气，反而很高兴 Tā bùdàn méi shēngqì, fǎn'ér hěn gāoxìng перекладається як “він не тільки не розлютився, а навпаки дуже зрадів”.

У наслідок того, що семантику усіх кореневих та афіксальних морфем можна простежити, китайські паронімічні одиниці можуть мати різні корні, проте співпадати в афіксах. Наприклад, пара 不停 bùtíng —безупинно та 不断 bùduàn — безперестанку

мають одну й ту саму префіксальну морфему 不 -без-, проте схожі за значенням і різні за формою корені - 停 “зупинятись” та 断 “переривати”.

У даних словах різна лексична сполучуваність. Слово 不停 використовуються з дієсловами дії: 不停地吃 bùtíngdechī — безупинно їсти, а слово 不断 використовуються у ситуаціях, що знаходяться на стадії розвитку: 不断变化 bùduàn biànhuà — постійно змінюватись.

У китайській мові існує ряд паронімів, які відрізняються за написанням, проте мають однаковий звуковий склад та схоже значення. Наприклад, дієслова 收 shōu — приймати та 受 shòu — отримувати мають однаковий звуковий склад – shou, проте відрізняються за тонами. Ці пароніми сполучаються з різними категоріями слів. Дієслово 收 використовується з конкретними реальними речами: 收礼物 shōu lǐwù – приймати подарунок, а дієслово 受 – з абстрактними: 受教育 shòu jiàoyù — отримувати освіту.

Висновки до розділу 1

У першому розділі нами було визначено, що за останні десятиліття мовознавці активно займались дослідженням ролі та місця гри слів у сучасній китайській лінгвістиці, а також їх впливу на культурну та соціальну ситуацію Китаю. Проте, результати досліджень свідчать про те, що проблема вивчення гри слів у китайській мові досі є актуальною, оскільки є дискусії з приводу питання тотожності понять “каламбур” та “гра слів”, що потребують детального вивчення, а також було визначено, що деякі дослідники (зокрема Л.Вітгенштейн) називають досліджуване явище “мовною грою”.

Так як гра слів є багатозаровим та широко контекстуальним явищем, то необхідно зауважити, що поняття “гри слів” є значно ширшим за “каламбур”. Провідним терміном досліджуваного явища для нас є той, що був поданим О.Тарановським “гра слів”.

Разом з визначенням, відповідно до класифікації дослідника Д. Делабастіта існує чотири основних типи гри слів: омоніми, омографи, омофони та пароніми.

Також було з'ясовано, що існує вісім способів передачі гри слів: пошук еквівалента, описовий переклад, заміна, опущення, калькування, компенсація, додавання та перекладацький коментар.

Описуючи складності перекладу гри слів, було виявлено три основні прийоми, що використовуються для перекладу даного явища: опущення, компенсація та калькування. При опущенні гра слів не зберігається у перекладі іншою мовою. При компенсації змінюється місце відтворення гри слів у тексті перекладу або заміна однієї з частин гри слів на тотожний елемент у мові перекладу. При калькуванні гра слів перекладається по частинах, з копіюванням конструкцій мови оригіналу.

Окрім цього, було встановлено, що у різних типах тексту, гра слів має неоднакове функціонування. У гумористичних оповіданнях, жартах, мініатюрах вона використовується лише для розваги, без мети образи чи приниження. Інколи використовується з метою вираження негативної оцінки. У текстах реклами слугує інструментом для привернення уваги глядача.

РОЗДІЛ 2 ПЕРЕКЛАДАЦЬКІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ ГРИ СЛІВ З КИТАЙСЬКОЇ МОВИ УКРАЇНСЬКОЮ

2.1 Типи перекладацьких трансформацій

Переклад — це складний механізм інтерпретації тексту мови оригіналу з метою створення схожому йому еквівалентного тексту на мові перекладу.

У процесі перекладу, нами було виявлено певні труднощі. Найбільш значні з них, що виникають при перекладі текстів, пов'язані з недостатнім розумінням та неправильним використанням перекладацьких трансформацій. При перекладі тексту на іноземну мову необхідно застосовувати безліч трансформацій для досягнення максимальної близькості з оригінальним текстом.

Перекладацькі трансформації — це різноманітні перетворення, що допомагають перекладачам здійснювати трансформацію одиниць оригінального тексту в одиниці тексту мовою перекладу. При цьому, оригінальний текст не змінюється, створюється лише схожий до нього текст, написаний іншою мовою.

Варто зазначити, що існує безліч різних точок зору, які пов'язані з питанням поділу перекладацьких трансформацій на види. Проте, більшість мовознавців усе-таки виділяють такі основні види трансформацій як лексичні, лексико-семантичні, граматичні та лексико-граматичні.

1. Лексичні трансформації

Цей вид трансформації висловлює формальне та змістовне ставлення між лексичними одиницям в оригінальному тексті та тексті перекладному. До таких трансформацій можна віднести такі прийоми: калькування, транскрипція та транслітерація. Також, часто застосовується поєднання трансформацій (наприклад, транскрипції та транслітерації).

2. Лексико-семантичні заміни.

На думку багатьох мовознавців, одним з найпоширеніших засобів перекладу лексичних одиниць вихідного тексту є використання у перекладі одиниць тексту перекладу, що мають відмінне від одиниць вихідного тексту значення, проте може

бути перетворено з них шляхом різноманітних логічних перетворень. Основними видами лексико-семантичних заміни вважаються такі, як конкретизація, генералізація, модуляція значення одиниці тексту оригіналу.

3. Граматичні трансформації.

Граматичні трансформації містять в собі граматичні заміни, синтаксичне уподібнення, членування речення та об'єднання речень.

Членування речень — це прийом, унаслідок якого синтаксична структура речення у оригінальному тексті перетворюється на дві або більше структури мови перекладу. Під об'єднанням речень розуміють таке, у результаті якого синтаксична структура оригінального тексту перетворюється в одне складне речення шляхом з'єднання двох або більше простих речень.

4. Лексико-граматичні трансформації.

До такого виду трансформацій належать компенсація, експлікація (описовий переклад), антонімічний переклад.

Як вже було зазначено вище, при перекладі гри слів з китайської мови українською, найчастіше ми використовуємо такі перекладацькі трансформації як пошук еквівалента, описовий переклад, заміна, опущення, калькування, компенсація, додавання та перекладацький коментар.

1. Пошук еквівалента — це процес визначення відповідності між двома мовними одиницями (словами, виразами, реченнями тощо) з різних мов, які мають подібне значення або виконують подібні функції в контексті певного тексту чи ситуації. Н.А Кірносова (2007) зазначає, що є 3 різновиди такого перекладу:

– віднайдення еквівалента — коли в мові перекладу знаходимо рівнозначні відповідники одиницям мови оригіналу, які не залежать від контексту (найчастіше — терміни).

– віднайдення аналога — коли багатозначній одиниці в одній мові знаходимо декілька різних одиниць в іншій. Аналоги, на відміну від еквівалентів, визначаються контекстом.

– адекватна заміна — коли словарних та фразових відповідників не знаходимо й тому вдаємося до трансформацій на рівні форми, які дозволяють передати зміст

оригінала. (Система трансформацій в українському та китайському перекладознавстві, с.43)

一条鱼在海里游泳，它越游越深，突然就哭了起来。另一条鱼经过问它：“你为什么哭呀？”那条鱼说：“我感觉压力好大哦。” yītiáo yú zài hǎilǐ yóuyǒng, tā yuè yóu yuè shēn, túrán jiù kūle qǐlái. lìng yītiáo yú jīngguò wèn tā: “nǐ wèishéme kū ya?” nà tiáo yú shuō: “wǒ gǎnjué yālì hào dà ó — Одна риба плавала в морі. Опускаючись все глибше й глибше, вона раптом почала плакати. Риба, що пропливала повз, спитала її: “Чому ти плачеш?”. Вона відповіла: “Тому що я відчуваю сильний тиск.”

Слово 压力 yālì — тиск окрім свого прямого значення кров'яний тиск (та як фізичне поняття), також має значення моральний тиск, або ж (психологічне) напруження. В українській мові, це слово також має кілька значень, саме тому у перекладі воно є рівнозначним еквівалентом китайському. Завдяки цьому, при перекладі даної гри слів з китайської мови українською, зберігається комічний ефект. Також, під час перекладу, нами було застосовано таку перекладацьку трансформацію як **членування речень**, оскільки в оригіналі синтаксична структура речення 一条鱼在海里游泳，它越游越深，突然就哭了起来 перетворилась на такі два речення “Одна риба плавала в морі. Опускаючись все глибше й глибше, вона раптом почала плакати.” Крім того, певною мірою також було використано **заміну**, адже китайською мовою речення “Вона відповіла” звучало як 那条鱼说, тобто дослівним перекладом був такий “Та риба відповіла”.

Оскільки контекст при цьому не втрачається, а також така форма є більш зрозумілою для носіїв української мови, було доцільно опустити уточнення “Та риба ”та замінити її на “Вона”. Такий переклад умотивований прагненням використовувати вислови та конструкції, що є найбільш вживаними в українській мові та подолати розбіжності між системою мови оригіналу та перекладу.

2.Описовий переклад — перекладацька трансформація, за якої лексична одиниця вихідної мови заміщується словосполученням, що точніше пояснює дане значення на мові перекладу.

四个人在屋子里打麻将，警察来了为什么带走 5 个人？因为他们打的人叫“麻将” sì gèrén zài wūzi lǐ dǎ májiàng, jǐngchá láile wèishéme dài zǒu 5 gèrén? yīnwèi tāmen dǎ di rén jiào» májiàng» — *Чотири людини в кімнаті грають в маджонг. Маджонг – це китайська настільна азартна гра. Чому поліція прийшла й заарештувала п'ятьох людей? Тому що людину, яку вони били, звали Маджонг.*

У цьому жарті, гра слів виникає унаслідок того, що ієрогліф 打 dǎ має два значення: “грати” та “бити”. Оскільки українська мова не має подібного відповідника, то комічний ефект при перекладі гри слів з китайської мови втрачається. У оригіналі, 带走 dàizǒu має переклад “забрати з собою”, проте, при перекладі на українську, нами було використано слово “заарештувати”, оскільки це слово є більш зрозумілим та вживаним у даному контексті. Також, була використана така перекладацька трансформація як **членування речень**, адже речення 四个人在屋子里打麻将，警察来了为什么带走 5 个人 при перекладі перетворились на два простих “Чотири людини в кімнаті грають в маджонг . Чому поліція прийшла й заарештувала п'ятьох людей”. Крім того, у перекладі також було використано прийом **перекладацький коментар** “Маджонг — це китайська настільна азартна гра”, оскільки маджонг не є розповсюдженою грою в Україні, тому, з огляду на можливе непорозуміння, слово потребує додаткового пояснення.

螃蟹出门散步不小心撞到了泥鳅，泥鳅很生气：“你是不是瞎啊？” 螃蟹很委屈：“不是啊，我是螃蟹！” pángxiè chūmén sànbù bù xiǎoxīn zhuàng dào le níqiū, níqiū hěn shēngqì: “nǐ shì bùshì xiā a?” pángxiè hěn wěiqu: “bùshì a, wǒ shì pángxiè! — *Краб випадково штовхнув рибу-голец, коли виходив на прогулянку, риба-голец дуже сердита: “Ти що, сліпий?” Краб образився: “Ні, я краб!”*

Варто зазначити, що жарт має гумористичний ефект у китайській мові саме за рахунок наявності у ньому гри слів, оскільки цей жарт базується на таких омофонах як 瞎 xiā — сліпий та 虾 xiā — креветка. Таким чином, для того, щоб носій української мови зрозумів сенс неведеного вище жарту, перекладачу необхідно розтлумачити, що в оригінальному тексті фразу риби-голец можна зрозуміти не тільки як “Ти що, сліпий?”, а й “Ти що, креветка?”. Через відсутність в українській

мові рівнозначного відповідника, жарт втрачає свій комічний ефект. Також, у перекладі наявне **додавання** підрядного часу, що відсутнє в оригіналі (*коли* виходив на прогулянку), адже така форма є більш звичною для української мови і є можливою завдяки контексту.

Як вже було зазначено вище, рівнозначного відповіднику в українській мові немає, проте, для розуміння форми такого жарту, можна навести приклад українського жарту з подібною грою слів:

- Галю, ти козу доїла?
- Ще не доїла. Доїдаю!

Комічний ефект цього жарту базується на використанні паронімів “Доїти” та “Доїдати”.

3. Додавання — це перекладацька трансформація, за якої відбувається процес додавання у текст перекладу лексичних елементів, що є відсутніми у вихідному тексті, задля достовірної передачі його сенсу та дотримання мовленнєвих і мовних норм мови перекладу.

问：一个七分熟的牛排和一个五分熟的牛排相遇了。可它们却没有打招。为什么？ 答：因为都不熟！ wèn: yīgè qī fēn shú de niú pái hé yīgè wǔ fēn shú de niú pái xiāngyùle. kě tāmen què méiyǒu dǎ zhāo. wèishéme? dá: yīnwèi dōu bù shú!

Питання: стейк, що смажився сім хвилин, та стейк, що смажився п'ять хвилин зустрілись на вулиці, однак не привітались один з одним. Чому? Відповідь: Тому що вони не знайомі!

Гра слів у цьому жарті відбувається за рахунок слова 熟 shú яке в залежності від контексту має такі переклади як “готовий, приготований” та “знайомий”, якщо мова йдеться про міжособистісні стосунки. При перекладі на українську мову, комічний ефект не зберігається, оскільки немає рівнозначного еквіваленту. Використання такої перекладацької трансформації як **додавання** у реченні 一个七分熟的牛排和一个五分熟的牛排相遇了 “стейк, що смажився сім хвилин, та стейк, що смажився п'ять хвилин зустрілись на вулиці” зумовлене прагненням подолання розбіжностей у системах китайської та української мов, оскільки форма речення при

дослівному перекладі “семихвилинно просмажений стейк та п’ятихвилинно просмажений” не є притаманною для української мови. Так, у перекладі з’явилися складнопідрядний сполучник “що” та складносурядний сполучник “однак”. Окрім цього, нами було використано **об’єднання речень** 一个七分熟的牛排和一个五分熟的牛排相遇了 та 可它们却没有打招呼, які у перекладі стали одним великим складним реченням “стейк, що смажився сім хвилин, та стейк, що смажився п’ять хвилин зустрілись на вулиці, однак не привітались один з одним”, та **розчленування речення**, за якого слово “Чому?” стало початком нового.

4. **Заміна** — це така перекладацька трансформація, за якої відбувається заміна граматичної одиниці вихідної мови на одиницю мови перекладу, що має відмінне граматичне значення. Такій заміні здатна піддатись будь-яка граматична одиниця, адже цей прийом передбачає не тільки використання у перекладі форм, що є характерними для мови перекладу, а й відмову від використання форм, які є схожими до форм мови оригіналу. Одним з найпоширеніших видів граматичної заміни є заміна частин мови.

小逗号八点钟才起床，脸也顾不得洗，背着书包就往外跑。他上气不接下气地跑进教室，喊了声“报告”，就坐在自己座位上，听地理老师讲课。“小逗号，你站起来回答我的问题，”老师用教鞭指着地图，“什么叫赤道？”小逗号红着脸答道：

“八点钟上课，八点过了才进教室，就叫迟到！” xiǎo dòuhào bā diǎn zhōng cái qǐchuáng, liǎn yě gù bùdé xǐ, bèizhe shūbāo jiù wǎngwài pǎo. Tā shàng qì bù jiē xià qì de pǎo jìn jiàoshì, hǎnle shēng “bàogào”, jiùzuò zài zìjǐ zuòwèi shàng, tīng dìlǐ lǎoshī jiǎngkè. “Xiǎo dòuhào, nǐ zhàn qǐlái huídá wǒ de wèntí,” lǎoshī yòng jiàobiān zhǐ zhuó dìtú, “shénme jiào chìdào?” Xiǎo dòuhào hóngzhe liǎn dá dào: “Bā diǎn zhōng shàngkè, bā diǎnguòle cái jìn jiàoshì, jiù jiào chídào!”

— Сяодоу прокинувся о 8, не встиг умитись, взяв портфель з книжками, швидко вийшов та побіг. Захекавшись, він увійшов в аудиторію, сказав “Вибачте за запізнення”, сів на своє місце та почав слухати вчителя з географії. “Сяодоу, вставай та відповідай на моє питання, — вчитель вказав на карту указкою, — що таке

“екватор”?”. Той почервонів та сказав: “Уроки починаються о восьмій, я прийшов після восьмої, це й називається “запізнюватись”.”

Гра слів полягає у майже однаковій вимові слів 赤道 chídào — екватор та 迟到 chídào – запізнюватись. При перекладі, комічний ефект не зберігається, оскільки ці слова не є омонімічними в українській мові. Варто зазначити, що нами було використано таку перекладацьку трансформацію як **заміна**. Так, при перекладі на українську мову, речення 小逗号红着脸答道 звучить як “Той почервонів та сказав”. Більш дослівним перекладом був би такий “Відповідаючи, лице Сяодоу почервоніло”. Таким чином, іменник “Сяодоу” було замінено на займенник “Той”.

5. Калькування — перекладацька трансформація, за якої відбувається утворення нового фразеологізму, слова або ж його нового значення унаслідок буквального перекладу елемента вихідної мови.

提问：怎样使麻雀安静下来？ 回答：压它一下。 原因：鸦雀无声（压雀 无声）。 tíwèn: zěnyàng shǐ máquè ānjìng xiàláí? huídá: yā tā yīxià. yuányīn: yāquèwúshēng (yā què wúshēng). — *Питання: Що робити, щоб горобець став спокійним? Відповідь: Чавити його. Причина: не чути ні ворони (після того, як розчавити горобця, звуку не буде)*

鸦雀无声 — це фразеологізм “не чути ні ворони”, що має значення “дуже тихий” і є **фразеологічною калькою**. Таким чином, гра слів побудована на фразеологізмі та однаковому звучанні слів 鸦雀 yāquè — ворона та 压雀 yāquè — чавити горобця. У перекладі присутнє **додавання** підрядного мети, що спочатку було відсутнє в оригіналі. Крім того, нами було використано **перекладацький коментар** “після того, як розчавити горобця, звуку не буде”.

6. Компенсація — підбір нового еквівалента на інших підставах, що дозволив би зберегти мовну гру в перекладі, тим самим зберегти комунікативний ефект.

– 是我的搭档孙老师……他对我也特别的好，经常的帮助我，经常的提携我……

– 等一会，等一会，我给你提鞋？我自己弯腰都费劲，知道吗？

- shì wǒ de dādàng sūn lǎoshī.....tā duì wǒ yě tèbié de hǎo, jīngcháng de bāngzhù wǒ, jīngcháng de tíxié wǒ.....

- děng yī huǐ, děng yī huǐ, wǒ gěi nǐ tí xié? wǒ zìjǐ wān yāo dōu fèijìng, zhīdào ma?

- *Це мій напарник, учитель Сунь. Він так добре до мене ставиться! Часто мені допомагає, підтримує мене...*

- *Зажди, зажди, я тебе підтримую? Та я сам ледь стою!*

У цьому жарті, увесь гумористичний ефект побудований на омонімах 提携 tíxié — підтримувати та 提鞋 tíxié — одягати взуття. Дослівний переклад жарту є таким:

- *Це мій напарник, учитель Сунь. Він так добре ставиться до мене! Часто мені допомагає, підтримує мене...*

- *Зажди, зажди, я допомагаю тобі взуватися? Та я ледь нагинатись можу!*

У двох варіантах перекладу, окрім **компенсації**, також було застосовано **опущення** частини речення 知道吗, оскільки воно є семантично надлишковим.

Таким чином, неможливо перекласти цей жарт буквально та зберегти при цьому комічний ефект, що був з самого початку закладений в нього. Однак, переклад, що був наведений вище, за допомогою змін у другій частині жарту, зберігає певну іронію та гру слів. Проте,

7. Перекладацький коментар — це пояснення перекладача щодо вибору конкретного перекладового рішення, яке зумовлено мовними, культурними, стилістичними або іншими факторами. Це може бути короткий опис вибору слів, формулювання чи структури речення, пояснення вживання певних термінів або фраз, а також аргументація відхилення від оригінального тексту.

快考试了，老师在课堂上帮同学们做重点提示。老师说：“这一题很重要，在前面画星星。” 小志回答说：“老师…可不可以用打勾的啊，猩猩好难画哦…”

kuài kǎoshìle, lǎoshī zài kètáng shàng bāng tóngxuémen zuò zhòngdiǎn tíshì. lǎoshī shuō:“zhè yī tí hěn zhòngyào, zài qiánmiàn huà xīngxīng.” xiǎo zhì huídá

shuō:“lǎoshī...kěbù kěyǐ yòng dǎ gōu de a, xīngxīng hǎo nán huà ó...” — *Перед тестом,*

учитель допомагав студенту сфокусуватись на ключових темах уроку. Він сказав:

“Ця тема дуже важлива. Познач цей розділ зірочкою.” Сяоджи відповів: “Учитель,

чи можу я використати галочку, орангутанга занадто важко намалювати.”
Орангутанг — це велика людиноподібна мавпа, що живе на островах Суматрі та
Калімантані.

Комічний ефект наведеного вище жарту зумовлений використанням омонімів 星星 xīngxīng — зірочка та 猩猩 xīngxīng — орангутанг. За такого перекладу, гумористичний ефект втрачається, оскільки ці слова не є омонімічними в українській мові. Варто зазначити, що у перекладі нами було використано **заміну** іменника “учитель” на займенник “він” з метою уникнення тавтології. Окрім того, нами також було використано **перекладацький коментар** “Орангутанг — це велика людиноподібна мавпа, що живе на островах Суматрі та Калімантані” шляхом введення додаткової інформації задля кращого розуміння змісту.

2.2 Практична сторона використання гри слів у китайській мові

У китайській мові гра слів є традиційним способом риторики. Саме тому, у літературі, поезії та навіть рекламних текстах ми можемо прослідкувати її значне використання. Так, гра слів використовується для створення нових та неочікуваних образів та ідей, а також задля надання текстам більш глибокого значення з метою привернення уваги читачів.

Наведемо приклад з відомої “西洲曲” (“Пісні Січжоу”):

采莲南塘秋，莲花过人头。

低头弄莲子，莲子青如水。

置莲怀袖中，莲心彻底红。

Двері відчинені — Ладо додому не йде.

Вийду червоні я лотоси в річці збирати.

Лотоси в озері рву, а вже й осінь на світі.

Над головою ростуть благородні ці квіти!

Низько схиляюсь і лотоса сім'я беру –

Наче вода, зерня те смарагдове й чисте.

У рукава та й поклала я лотоси світлі,

Геть полум'яні серденька в прегарних тих квітів.

Виходячи з тексту, ми можемо здогадатись, що коли головна героїня говорить про збирання лотосів, вона натякає на любов до свого коханого, оскільки слово 莲子 liánzǐ — зерна лотоса є омонімічним до слова 怜子 liánzǐ — коханий. Крім того, слова 莲子青如水 лотоси, наче вода можуть виступати як алегорія чистої любові між закоханими, оскільки слово 青 qīng — синій (зелений, чорний) є омонімічним до слова 清 qīng — чистий. Образні відтінки ієрогліфа 青 qīng — схід, весна додають віршеві асоціації з юністю ліричних героїв. Також, 莲心 liánxīn — серце лотоса асоціюється зі словом 怜心 liánxīn, що означає “серце коханого”, а його червоний колір символізує щастя.

Іншим приклад може слугувати вірш з “Опівнічних пісень” — “子夜歌”

我念欢的的，子行由豫情。

雾露隐芙蓉，见莲不分明。

Висловлюю щиро свої почуття, а Ви

Ніби вагаєтесь — дивна у вас поведінка!

У млі росянистій прихований лотос ясний — Ледве видніє листків невизначне сплетіння.

У вихідному тексті ми можемо помітити таку гру слів між 芙蓉 fúróng — лотос та 夫容 fúróng — образ, зовнішність чоловіка. Окрім наведеної вище омонімічної пари слів, ми також можемо виділити такі омонімічні слова як 莲 lián — лотос та 怜 lián — любити. За такої гри слів, читач може інтерпретувати ідею зміст другої частини вірша у інший спосіб:

У росянім тумані сховався образ чоловіка — Любов мою бачу неясково

Таким чином, завдяки грі слів ми можемо зробити висновок, що автор натякає на невірність та нещирість свого коханого.

Іншим прикладом може слугувати “Весняна пісня” — “春歌”

兰叶始满地，梅花已落枝。

持此可怜意，摘以寄心知。

*Вже долі давно орхідей пелюстки,
Опали з гілок квіти сливи лапаті.
Плекають вони про кохання думки;
Зірву, щоб знання ці серденьку послати.*

У цьому вірші, авторкою був використаний досить цікавий спосіб використання гри слів. Так, вживаючи ієрогліфи 枝 zhī — гілка та 知 zhī — знання, що є омонімічними один до одного, вона утворила своєрідну асоціативну нитку між ними. Крім того, як вже було наведено вище, 莲 lián — лотос та 怜 lián — любити також є омонімами і викликають певні асоціативні образи у читачів.

У процесі написання китайських рекламних текстів, автори часто використовують різноманітні стилістичні прийоми, серед яких найбільш часто вживаним є гра слів. Варто зазначити, що в рекламі гра слів у якості стилістичного прийому використовується на різних рівнях мовної структури, таких як фонетика, лексика та граматики.. Наведемо кілька прикладів:

珍视明眼药水：一点珍视明， 两点真是明 zhēnshì míng yǎn yàoshuǐ: yīdiǎn zhēnshì míng, liǎng diǎn zhēnshì míng — “краплі для очей “Чженьшимін”: Одна крапля “Чженьшимін”, дві каплі — очам світло”. У цій рекламі назва крапель для очей марки 珍视明 “Чженьшимін” є омонімічним до словосполучення 真是明 “очам світло”. Таким чином, цей слоган підкреслює гарну якість продукту, а також споживачі легко можуть його запам’ятати, що допоможе збільшити клієнтську базу та забезпечити ефективність реклами.

两面针牙膏：一面护齿， 一面防蛀， 两面“真”好 liǎngmiànzhēn yáɡāo: yīmiàn hù chǐ, yīmiàn fáng zhù, liǎngmiàn “zhēn” hǎo — “Зубна паста “Лянмяньчжень”: з одного боку, захищає зуби, з іншого — від карієсу, і обидва боки чудові”. Слово 两面针 “Лянмяньчжень” перекладене шляхом калькування, оскільки в тексті реклами воно є назвою зубної пасти. Іншим значенням цього слова є “зантоксилум” — сушений корінь цієї рослини застосовують як знеболювальний засіб, а також для нормалізації кровообігу та стимуляції внутрішньої енергії “Ци”. Ієрогліф 真 zhēn — справжній, має однакове звучання з ієрогліфом 针 zhēn, що використовується у назві зубної

пасти. На думку авторів рекламного тексту, це має запевнити споживачів, що паста “两面针” — дійсно якісний продукт, оскільки чистить ваші зуби з усіх сторін.

华达电梯:助君高升 huá dá diàntī: zhù jūn gāoshēng — “Ліфт Huada допомагає вам піднятися”. Цей рекламний слоган містить у собі гру слів, оскільки слово 高升 може мати різні значення. Першочерговим його значенням є “високо вознестись”. Друге значення цього слова — “отримати високу посаду”. Таким чином, з одного боку, це означає, що ліфт Huada допоможе вам піднятися знизу наверх, а з іншого боку, реципієнт може інтерпретувати це як те, що ліфт Huada забезпечить йому кар’єрне зростання. Саме наявність кількох значень у цього слова створює комічний ефект та сприяє ефективності реклами.

上海三菱电梯:上上下下的享受 shànghǎi sānlíng diàntī: shàng shàngxià xià de xiǎngshòu — “ліфт “Шанхайський Мітсубісі” — задоволення вверх і вниз”. Використовуваний у цій рекламі вираз 上上下下 містить такі слова як 上 та 下, що мають у китайській мові граматичні функції дієслів та іменників. Таким чином, слово 上 у якості іменника має значення “верх”, проте якщо вживати його як дієслово, тоді його значенням є “рухатись вверх”. Слово “下”, відповідно, має значення “низ” та “рухатись вниз” у ролі іменника та дієслова. Таким чином, якщо ми розглядаємо вираз 上上下下 у якості дієслова, тоді його значенням буде “часті руху вгору та вниз”, проте, якщо розглядати його у ролі іменника, тоді воно матиме інший сенс, а саме “верхи та низи”, у більш широкому значення “від старого до молодого, люди з усіх шарів населення”. Таким чином, завдяки наявності якостей з різних частин мови, ці слова надають рекламному тексту подвійний сенс: по-перше, ліфт “Шанхайський Мітсубісі” піднімається та опускається безпечно, плавно та швидко, що є свого роду задоволенням; по-друге, їхати в ліфті “Шанхайський Мітсубісі” — загальнодоступне задоволення, для усіх шарів населення.

Висновки до розділу 2

Проаналізувавши особливості перекладу гри слів з китайської мови українською, ми виявили наступне:

Найбільш часто вживаними перекладацькими трансформаціями є **заміна** (була використана 3 рази), **членування речень** (3 рази), **перекладацький коментар** (3 рази), **додавання** (3 рази).

Рідше зустрічаються **описовий переклад** (2 рази), **опущення** (1 раз), **компенсація** (1 раз), **калькування** (1 раз), **пошук еквівалента** (1 раз) та **об'єднання речень** (1 раз)

Також, ми можемо зробити висновок, що при перекладі гри слів, перекладачі часто вживають кілька перекладацьких трансформацій одночасно задля досягнення найбільш адекватного перекладу.

У китайській мові, гра слів є традиційним способом риторики, тому в китайській поезії, літературі та текстах реклами, гра слів допомагає створити додаткові яскраві та неочікувані образи й ідеї, а також передати більший об'єм інформації.

ВИСНОВКИ

Переклад гри слів з китайської мови на українську має свої особливості. Знання особливостей китайської гри слів та використання перекладацьких трансформацій допомагає перекладачу досягти адекватного перекладу та не втратити сенс вихідного тексту.

Мету даної роботи досягнуто, а саме — виявлено особливості перекладу гри слів з китайської мови українською.

У ході роботи були вирішені такі завдання:

1. Було проаналізовано основні типи та особливості гри слів. У результаті аналізу було виявлено, що основними типами гри слів є омоніми, омографи, омофони та пароніми. Гра слів є свідомим відхиленням від літературних норм, що використовується задля створення нових засобів передачі змісту тексту. У різних типах текстів, вона має різну спрямованість. Так, у літературі, поезії, жартах, вона використовується для створення додаткових образів та ідей, задля передачі більш глибокого сенсу тексту, або ж для створення комічного ефекту. У текстах реклами вона є інструментом для привернення уваги глядача.

2. Були розглянуті особливості перекладу гри слів з китайської мови. В цілому, у перекладах текстів з використанням гри слів спостерігається прагнення до збереження структури речень вихідного тексту. Проте, відмінності між системами мов змушують перекладача вдаватись до використання різних перекладацьких трансформацій: заміна місця розташування частин складного речення або членів речення, заміна категорій часу, спрощення складних синтаксичних конструкцій.

3. Було проаналізовано використання різних перекладацьких трансформацій при перекладі гри слів. Так, найчастіше вживались: членування речень, заміна, перекладацький коментар та додавання. Рідше — описовий переклад, компенсація, калькування, опущення речень та пошук еквівалента.

Таким чином, гра слів є багат шаровим та складним явищем, переклад якого може викликати певні труднощі. На підставі вирішених завдань, можна зробити висновок, що мета роботи досягнута.

论文摘要

该论文的主题为“文字游戏从汉语到乌克兰语的翻译转换”。文字游戏是利用语言单位的语音、词汇和语法形式，在对同音或单音单位的不同意义或用法和句法功能进行比较和重新解释的基础上，创造特定的语音和语义风格效果。文字游戏是最复杂的语言现象之一，它的翻译给文体学带来困难。

该论文的目的是识别文字游戏从汉语到乌克兰语翻译过程中的翻译转换。

具体而言，目标是：

- 厘清国内外学者对文字游戏的定义；
- 识别当代汉语语言学中文字游戏的主要类型和特点；
- 考察汉语双关语翻译的特点；
- 分析了文字游戏从汉语翻译成乌克兰语过程中的各种翻译转换。

文字游戏的主要类型有同形同音词、异形同音词、同形异音词和同音词。

为了再现文字游戏，最常用的翻译转换有减译、补偿、借译。在减译中，文字游戏在翻译中没有保留下来。在借译中，它在复制源语言的结构时逐字逐句地呈现。作为补偿，在译文中再现双关语的地方被取代，或者源语中的一个文字游戏元素被译入语中的一个对等元素所取代。

翻译转换是指译者将原文单位转换为译语文本单位的各种变化。原始文本本身没有改变，只是用另一种语言创建了类似的文本。

在将汉语文字游戏翻译成乌克兰语的过程中，我们经常使用寻找对等、描述翻译、替代、减译、借译、补偿、添加、译者评论等翻译转换方法。

值得注意的是，在不同类型的文本中，文字游戏可以起到不同的作用。例如，在幽默故事和笑话中，它可能纯粹用于娱乐目的，没有任何冒犯或批评的动机。然而，在某些情况下，文字游戏可以作为一种批评的手段，帮助表达负面评价。在广告文本中，它还具有特殊的属性，能够将观众的注意力吸引到广告的所指物及其文本上，并增强所接收信息的可记忆性。

关键词：文字游戏，翻译转换，借译，补偿，减译。

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Вітгенштайн, Л. (1995). *TRACTATUS LOGICO-PHILOSOPHICUS ФІЛОСОФСЬКІ ДОСЛІДЖЕННЯ* (О. Хатунцева, Ред.; Є. Попович, Пер.; О. Грищенко, Технічний редактор; В. Кириловна, Відповідальна за випуск; 54-те вид.). «ОСНОВИ». 252133, Київ- 133, бульвар Лихачова, 5. https://shron1.chtyvo.org.ua/Wittgenstein_Ludwig/Filosofski_doslidzhennia.pdf (Оригінал опубліковано 1971 р.)
2. Гарник І. В. *"Типологія перекладацьких трансформацій"* (Навчально-методична розробка на базі англійської мови). – К.: МІЛП, 2001.
3. Дегтярєва Л. І. та ін. (2010). *Гра слів: виникнення та функціонування [Thesis, Sumy State University]*. Electronic Sumy State University Institutional Repository. <http://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/16332>
4. Кірносорова, Н. (2007). *Система трансформацій в українському та китайському перекладознавстві. Китайська цивілізація: традиції та сучасність: збірник статей*, (7), 43-46. <http://dspace.nbuu.gov.ua/handle/123456789/31295>
5. Комісарук, А., Хаврель, В., & Харченко, Н. (2006). *ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ МОВНОЇ ГРИ У ХУДОЖНЬОМУ ТЕКСТІ* Валерія Хаврель (pp. 33–2616). <https://www.lingstud.od.ua/archive/2021/33/25.pdf>
6. Кірносорова, Н. А. (2011). *Практична фонетика китайської мови*.
7. Лоленко, О. (б. д.). *Функціональні особливості гри слів* (57-ме вид.). <https://lib.chmnu.edu.ua/pdf/naukpraci/philology/2007/70-57-17.pdf>
8. Лощенова, І. Ф., & Нікішина, В. В. (2014). *ПЕРЕКЛАДАЦЬКІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ЗАСІБ ДОСЯГНЕННЯ АДЕКВАТНОСТІ ПЕРЕКЛАДУ*. Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя, 3, 102-105.
9. Максимов, С. Є. (2006). *Практичний курс перекладу (англійська та українська мови). Теорія та практика перекладацького аналізу тексту для студентів факультету перекладачів та факультету заочного та вечірнього навчання: Навчальний посібник*.

10. Селіванова, О.О. (2008). Загальні й лінгвістичні методи дослідження. *Лінгвістика: напрями та проблеми*. Полтава: Довкілля-К, С. 48–64.
11. Стекольщикова, В. А. (2017). *ЕФЕКТИВНІСТЬ КОМУНІКАТИВНО-ОБРАЗНОЇ МОДЕЛІ КОНЦЕПТА «ГРА СЛІВ» У ЯВИЩІ ІНФОРМАТИВНОЇ ВПЛИВОВЕНОСТІ* (54-те вид.). <http://nz.uad.lviv.ua/static/media/1-54/35.pdf>
12. Сидтиков, П. (2011). *СУПЕРЕЧЛИВІСТЬ ОМОНІМІЇ В ЕКОНОМІЧНІЙ ТЕРМІНОСИСТЕМІ КИТАЙСЬКОЇ МОВИ* (27-ме вид.). https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEwj7ttfdmv_9AhWDvYsKHZnQBZoQFnoECA8QAw&url=http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/pssrtt_2011_27_31.pdf&usg=AOvVaw3kh5fVGBZY_e6a50imz-kK
13. Тараненко, О.(б. д.). *ГРА СЛІВ*. <http://kulturamovy.univ.kiev.ua/КМ/pdfs/Magazine50-10.pdf>
14. Тищенко, К. І. (2000). *Метатеорія мовознавства*. К.: Основи.
15. Тараненко, О. О. (1997). *Гра слів. Культура слова*. https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/3543/1/Taranenko_O.pdf
16. Bell, R. T. (1991). *Translation and translating: Theory and practice*. London: Longman.
17. Delabastita, D. (2005). *Verbally expressed humor and translation: an overview of a neglected fields*. Humor, Special Issue of International Journal of Humor Research, 18(2), 135-145.
18. Fisher, J. (1973). *The magic of Lewis Carroll*. London: Paladin.
19. Giles, H. A. (1892). *A Chinese-English dictionary*. London: B. Quaritch.
20. *He Jing article*. (б. д.). Jostrans home. https://www.jostrans.org/issue13/art_jing.php
21. Holovan', T. (2019). *TOWARDS THE QUESTION OF THE RELATIONSHIP BETWEEN PHILOSOPHY AND FICTION (ON THE EXAMPLE OF JOHN WISDOM'S PARABLE OF THE INVISIBLE GARDENER)*. International

- Humanitarian University Herald. Philology, 4(43), 4–6.
<https://doi.org/10.32841/2409-1154.2019.43.4.1>
22. Hung, E. (Ред.). (2005). *Translation and Cultural Change*. John Benjamins Publishing Company. <https://doi.org/10.1075/btl.61>
  23. Kosmeda, T. (2013). *Риторика українців: порушення норми як мовна гра*. Studia Ukrainica Posnaniensia, 1, 81-90. ISBN 978-83-936654-2-6. Adam Mickiewicz University Press, Poznań.
  24. Kovaliv, Y. I. (2007). *Омографи. Літературознавча енциклопедія: у 2 т. (Т. 2: М - Я, с. 152)*. Київ: ВЦ «Академія».
  25. Liu, J. J. Y. (1962). *The art of Chinese poetry*. Chicago: University of Chicago Press.
  26. Ross, C., & Ma, J.-H. S. (2014). *Modern Mandarin Chinese Grammar: A Practical Guide*. Taylor & Francis Group.
  27. Sytnyk, I. (2021). *Science and Education a New Dimension*, Lingvostatistical analysis of Chinese pedagogical discourse. IX(260)(76), 64–67.
<https://doi.org/10.31174/send-ph2021-260ix76-13>
  28. *THE PROBLEM OF EMPLOYING TRANSLATION TRANSFORMATIONS WHILE TRANSLATING AN ART WORK | Language: codification, competence, communication*. (б. д.). Language: codification, competence, communication.
<http://movacom.chdtu.edu.ua/article/view/169442>
  29. Voina, M., & Tulupova, A. (2019). *Chinese-English and Chinese-Ukrainian Translation of Media Texts (Syntactic Aspect)*. International Humanitarian University Herald. Philology, 39(3), 55-58. <https://doi.org/10.32841/2409-1154.2019.39.3.13>
  30. Zhang, B. (2023). *On the Study of Chinese Puns in English Translation from Rhetorical Perspective: A Case Study on Xi You Ji and its Two English Translations*. International Journal of Linguistics, Literature and Translation, 6(2), 01–08.
<https://doi.org/10.32996/ijllt.2023.6.2.1>
  31. Zhuravel, T., & Khaidari, N. (2015). *Поняття перекладацьких трансформацій та проблема їх класифікації [The concept of translation transformations and the problem of their classification]*. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія, 2(19), 148-150.

32. *有哪些好笑的谐音梗？* - 知乎. (б. д.-с). 知乎 - 有问题，就会有答案.
https://www.zhihu.com/question/433460486?utm_id=0
33. *有哪些好笑的谐音梗段子？* - 知乎. (б. д.-b). 知乎 - 有问题，就会有答案.
https://www.zhihu.com/question/318066635?utm_id=0